

ویروس کرونا و دکان داری روشنفکران / نقش دعا در مقدرات حاکم بر عالم

طی چهل سال گذشته جمهوری اسلامی به مثابه یک نظام دینی، بیشترین عنایت را به پیشرفت علم داشته و تقابل علم و دین در ایران که توسط برخی برخی از روشنفکران مطرح می شود، بیشتر به یک طنز شباهت دارد.

طی چهل سال گذشته جمهوری اسلامی به مثابه یک نظام دینی، بیشترین عنایت را به پیشرفت علم داشته و تقابل علم و دین در ایران که توسط برخی برخی از روشنفکران مطرح می شود، بیشتر به یک طنز شباهت دارد.

به گزارش خبرنگار مهر، متن پیش رو یادداشتی است از حجت الاسلام رضا غلامی، رئیس مرکز پژوهش های علوم انسانی اسلامی صدر با عنوان «ویروس کرونا و دکان داری روشنفکران» که در ادامه از نظر می گذرد؛

علم له و علیه انسان

یکم. طی سده اخیر تصور عمومی این بود که پیشرفت علم به نقطه ای رسیده که جوامع انسانی دیگر شاهد بیماری های همه گیر و افسار گسیخته ای نظیر کرونا نخواهند بود و این بیماری ها به تاریخ پیوسته است، اما واقعیت این است که رشد علم در کنار مزیت های بی نظیری که برای جامعه بشری داشته است، هنوز در خیلی از عرصه ها جاهل و ناتوان است و قادر به حفاظت از انسان و جوامع انسانی در برابر بسیاری از حوادث از جمله بیماری ها نیست. مسأله وقتی بغرنج تر می شود که خود علم نیز در تولید بیماری های مهلکی مانند کرونا سهیم و شریک باشد. شاید قضاوت نهایی درباره منشأ ویروس کرونا زود باشد، اما طی دو ماه گذشته، روز به روز فرضیه تولید ویروس جدید کرونا در آزمایشگاه ها بیشتر تقویت شده است. البته تولید ویروس در آزمایشگاه ها بی سابقه نیست و در گذشته نیز بارها به نفع مافیای داروسازی و در جهت تولید ثروت های نامشروع برای برخی شرکت های بزرگ اتفاق افتاده است، اما ویروس های قبلی هیچکدام در حد ویروس کرونا خطرآفرین و سریع الانتشار نبوده اند.

پس فهم صورت مسأله چندان دشوار نیست: یک ویروس کشنده با بهره گیری از عالی ترین سطح از توانایی های علمی توسط شماری از دانشمندان برای هدفی خاص در آزمایشگاهی تولید شده و علم را از مقام حافظ انسان ها در مقام قاتل انسان ها قرار داده است. شاید برای بعضی- به ویژه ساینتیست ها- این صورت مسأله تند باشد، اما گزاره «علم علیه انسان» که از گذشته ادبیات علمی نسبتاً متراکمی درباره آن وجود دارد، یک واقعیت غیر قابل انکار است. حال در چنین شرایطی آیا می توان از علم دست کشید؟ روشن است که پاسخ به این سوال منفی است. علم یک نعمت خدادادی است که اگر از طریق پیوند با اخلاق در مسیر صحیحی پیشرفت کند، حتماً به خوشبختی بشر کمک می کند، کما اینکه علم در خیلی از عرصه ها چنین کمکی را به بشر کرده است. نباید فراموش کرد که جوامع انسانی در سده های قبل با چه صحنه های دردناکی در برابر شیوع برخی بیماری ها مانند وبا، طاعون و غیره روبرو بود و هر چند دهه یکبار، میلیون ها نفر در سراسر جهان به خاطر این بیماری ها جان خود را از دست می دادند، اما با پیشرفت علم، خیلی از این بیماری ها به طور کلی یا به شکل نسبی ریشه کن شد.

بنابراین تا الآن، علم بیش از آنکه به حال بشر مضر باشد، به حال بشر مفید بوده است. حتی اجازه بدهید فراتر از این بگویم که علم یک نعمت خدادادی است که بشر مکلف به بهره گیری از آن برای حفاظت از خود و آبادانی این جهان است و شرع و عقل گزینه دیگری را در این زمینه پیش روی بشر قرار نمی دهد. با این وصف، در عین حال که علم هنوز از توانایی لازم برای حفاظت از انسان در برابر خیلی از مخاطرات برخوردار نیست و حتی خود آن در اثر بی اخلاقی می تواند بشر را با مخاطرات بزرگ و کشنده روبرو سازد، اما همین علم باید مهم ترین نقطه اتکاء بشر برای مقابله با مخاطرات و فراتر از آن، پیشگیری از خطرات آینده تلقی شود.

در اینجا لازم می دانم این نکته مهم را در پرانتز متذکر شوم که ما بر اساس رسالت و قلمرو دین، در علوم انسانی، با قاطعیت قائل به علوم انسانی اسلامی هستیم و درباره عقلانیت حاکم بر این علوم و نسبت آن با دانش انسانی تجربی مفصل و به وضوح صحبت کرده ایم، لکن درباره سایر علوم، چه علوم پایه، چه علوم فنی و مهندسی و چه علوم پزشکی، بر روی اخلاقی شدن این علوم بر پایه جهان بینی الهی تأکید داریم نه اسلامی شدن این علوم به معنای مصطلح که بحث تفصیلی آن در نوشته های فراوانی از جمله نوشته های قبلی حقیر صورت گرفته است

طنز تقابل علم و دین در ایران

دوم. تقابل علم و دین در ایران که این روزها از سوی رسانه های بیگانه و تعدادی از بیماران روحی به نام روشنفکر و غیره مطرح شده بیشتر به یک طنز شباهت دارد. طی چهل سال گذشته جمهوری اسلامی به مثابه یک نظام دینی، بیشترین عنایت را (طی سده های اخیر) به پیشرفت علم داشته و کمتر کسی قادر به انکار این حقیقت است. اینکه جمهوری اسلامی هم اکنون در رتبه پانزدهم تولید مقالات علمی دنیا قرار دارد یا در خیلی از علوم و فناوری های پیشرفته مانند، فناوری نانو، فناوری بی و، انرژی صلح آمیز هسته ای و غیره جزو ۱۰ کشور برتر دنیا قرار گرفته، واقعیتی است که نمی توان از آن به سادگی گذشت. در همین دانش پزشکی، در شرایطی که قبل از پیروزی انقلاب اسلامی مردم ما در پیش پا افتاده ترین امراض یا جراحی ها بالاجبار به کشورهای غربی مسافرت می کردند، امروز جمهوری اسلامی ایران اجرای طرح توریسم پزشکی را آن هم در بالاترین سطح از امراض و جراحی ها در منطقه دنبال می کند. اینکه معدودی افراد جاهل و اخباری مسلک در لباس روحانی و غیره با ادعای طب اسلامی و تولید یکسری دارو به نام ائمه اطهار (ع) مدعی معالجه بیماری های مختلف شده اند و کتاب پزشکی آتش می زنند، چیزی نیست که نسبتی با نظام اسلامی و تفکر و مشی غالب در آن داشته باشد. اگر به هشدارهای امثال این حقیر به رشد جریان ضد فلسفه و اخباری مسلک در حاشیه حوزه های علمیه اعم از قم، مشهد و غیره توجه می شد، امروز شاهد جولان این افراد به نام طب اسلامی نبودیم. با این وصف طرح این مباحث که بیایم با علم آشتی کنیم و غیره، بیش از آنکه منشأ درستی داشته باشد با هدف تسویه حساب و عقده گشایی سیاسی با نظام اسلامی دنبال می شود.

نقش دعا در مقدرات حاکم بر عالم

سوم. در این روزها بعضی تا توانستند توصیه به دعا و تضرع برای مقابله با بیماری کرونا را به سخره گرفتند یا آن را تقابل با علم معرفی کردند، اما واقعیت این است که تا به امروز صدها تألیف علمی مهم درباره تأثیر منحصریفر مدعوت و امور روحانی در درمان بیماری ها به ویژه بیماری های صعب العلاج منتشر شده است. بخشی از این تألیفات اثر معنویت را صرفاً در حد آرامش بخشی به بیمار و رفع استرس و نگرانی که زمینه ساز تضعیف سیستم دفاعی بدن انسان یا فروپاشی روان انسان می شود تقلیل می دهند، اما بعضی تألیفات فراتر از قدرت آرامش بخشی معنویت، برای آن در تغییر معادلات هستی سهم جدی قائلند.

وقتی صحبت از تغییر معادلات هستی می کنیم پای اعجاز به میان می آید، اما باید توجه داشت که هیچ دوئیتی میان اعجاز و قانون علیت وجود ندارد. در حقیقت، هیچ اتفاقی در این عالم (حتی معجزه) خارج از قانون علیت رقم نمی خورد، اما درک سلسله علل همه وقایع خصوصاً معجزه برای انسان ممکن نیست. حتی معجزه را از آن جهت معجزه می نامند که بشر قادر به تکرار آن نیست و اگر روزی بشر توانست آن را انجام دهد، طبعاً آن واقعه معجزه نبوده است. بحث بر سر این است که عالم تماماً در قبضه خدای تعالی است و این باور که خداوند پس از خلق عالم آن را به خود و قانون حاکم بر طبیعت واگذار کرده جزو باورهای نامعقول عالم محسوب می شود؛ خدای متعال هم خالق است و هم رب العالمین و این عالم یک لحظه خارج از مدیریت خداوند متعال قادر به ادامه حیات نیست.

بنابراین، دعا و ذکر می تواند شرایط طبیعی عالم را از وضعی به وضع دیگر تغییر دهد. البته فهم این واقعیت در گرو فهم رابطه فیزیک و متافیزیک و قرار گرفتن علل متافیزیکی در نقاط معینی از زنجیره علل فیزیکی است. در یک بیان ساده، مقدرات این عالم در عقل کلی و بسیط حاکم بر این عالم رقم می خورد و اگر مشیت الهی به اجابت دعایی تعلق گرفت، مقدرات انسان یا جامعه با آمریت همین عقل کلی تغییر می کند. بنابراین، دعا و تضرع نقش بسیار مهمی در رفع و دفع این بیماری دارد و البته کاملاً روشن است که قرار نیست دعا جای تلاش های علمی انسان را برای مقابله با بیماری ها پر کند، بلکه شرط استجاب دعا بخواستن و تلاش برای رفع و دفع این بیماری بر مبنای قواعد عقلی است.